

SUNDHEDSSTYRELSEN

2023

Alkoholforebyggende rammer for børn og unge

– et inspirationskatalog til kommuner

Alkoholforebyggende rammer for børn og unge

– et inspirationskatalog til kommuner

© Sundhedsstyrelsen, 2023

Publikationen kan frit refereres med tydelig kildeangivelse.

Udgiver

Sundhedsstyrelsen, Islands Brygge 67, 2300 København S

www.sst.dk

Udarbejdet af

Alkohol & Samfund

Sprog

Dansk

Grafisk design

Asap Design

Fotograf

Troels Heien, forsidebilledet

Christoffer Regild, øvrige billeder

Udgivet af Sundhedsstyrelsen, 2023

ISBN, digital version: 978-87-7014-535-0

Indhold

1. Forord	5
2. Indledning	6
2.1 Alkoholforebyggende rammer og fællesskaber	7
2.2 Kommunernes ansvar og vidensgrundlag for indsatser	9
3. Metode og datagrundlag	11
3.1 Læsevejledning	13
4. Inddragelse og involvering af forældre	15
4.1 Forældremøder – fælles viden mellem forældre, børn, unge og lærere	18
4.2 Flerstrengt forældreinddragelse – relation og dialog er grobund for unges trivsel	20
4.3 Forældrefaciliteret alkoholfrit fællesskab fredag aften	22
5. Attraktive ungemiljøer og indsatser målrettet symbolske begivenheder	25
5.1 Attraktive ungeaktiviteter drevet af forældre	27
5.2 Alkoholfri sidste skoledag med fokus på fællesskab	28
5.3 Nye rammer for en alkoholfri sidste skoledag koordineret af SSP	30
6. Dialog om alkoholpolitik i foreningslivet	33
6.1 Krav til foreninger ved brug af kommunens lokaler	37
6.2 Dialog med foreningslivet om alkoholpolitik med fokus på børn og unge	38
7. Alkoholpolitik og -forebyggelsesindsatser på tværs af ungdomsuddannelserne	41
7.1 Sammen om ansvarlig udskænkning på ungdomsuddannelserne	42
7.2 Forebyggelsesevent på ungdomsuddannelserne og på TiendeklasseCenter Roskilde	44
8. Samarbejde om festmiljøer og natteliv	47
8.1 Trygt natteliv for unge gennem et bredt samarbejdsforum	49
8.2 Fælles koordinerede initiativer til at fremme et trygt natteliv	50
9. Strategisk involvering af lokalsamfundet	53
9.1 En fælles alkoholstrategi – 7 punkter for en sundere alkoholkultur i Aarhus	54
10. Litteraturliste	57

1. Forord

Danmark har den højeste andel af unge i Europa, der drikker fem eller flere genstande ved samme lejlighed. Hos unge med højt alkoholforbrug ser man hyppigere ulykker, vold og kriminalitet samt konflikter med venner og forældre, og unge der drikker meget og begynder tidligt, har større risiko for at få alkoholrelaterede problemer senere i livet. Det er derfor særligt vigtigt at forebygge et højt alkoholforbrug blandt unge.

Vi ved, at alkoholforebyggelsen har størst effekt, når der arbejdes helhedsorienteret og med flerstrengede indsatser på både nationalt og lokalt niveau. Det er blandt andet afgørende at understøtte sunde rammer for børn og unges fællesskaber, hvor alkohol ikke er omdrejningspunktet – både i kultur og fritidsforeningerne, på uddannelsesinstitutionerne og i nattelivet. Landets kommuner har mulighed for at påvirke tilgængeligheden af alkohol, samt prioritere forebyggende indsatser i skoler, fritidsliv og i nattelivet. Kommunen er derfor en væsentlig aktør, som kan bidrage til at skabe alkoholforebyggende rammer for børn og unge.

I dette inspirationskatalog kan kommuner finde inspiration til at styrke den alkoholforebyggende indsats målrettet børn og unge. Kataloget har fokus på rammer, og det er inspireret af Sundhedsstyrelsen og TrygFondens partnerskabsindsats *Fælles om ungelivet*, der med afsæt i beskyttende faktorer for rusmiddelbrug har til formål at engagere forældre og andre voksne i lokalsamfundet til at skabe gode sociale fællesskaber og ungemiljøer.

I inspirationskataloget beskrives seks forskellige indsatsområder til kommunal alkoholforebyggelse, som tager udgangspunkt i de rammesættende indsatser fra Sundhedsstyrelsens Forebyggelsespakke om alkohol, samt erfaringer fra *Fælles om ungelivet*. Indsatsområderne er *forældreinvolvering, attraktive ungemiljøer, dialog med foreningslivet, alkoholpolitik på ungdomsuddannelser, ansvarlig udskænkning og strategisk involvering af lokalsamfundet*.

Hvert indsatsområde udfoldes med cases fra forskellige kommuner i landet. Kataloget bygger derfor både på viden om effektive forebyggelsesindsatser og praksisnære erfaringer fra kommuner.

De lokale cases er udvalgt i samarbejde med en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Sundhedsstyrelsen, Alkohol & Samfund, Sund By Netværket, KL's Center for Forebyggelse i praksis, repræsentanter fra SSP-samrådet og fra pilotkommuner i *Fælles om ungelivet*.

Tak til de kommuner som har bidraget med cases samt til deltagerne i arbejdsgruppen, som står bag udarbejdelsen af dette inspirationskatalog om **"Alkoholforebyggende rammer for børn og unge – et inspirationskatalog til kommuner"**.

Alkohol & Samfund har udarbejdet inspirationskataloget for Sundhedsstyrelsen.

Niels Sandø
Enhedschef
Forebyggelse & Ulighed
Sundhedsstyrelsen

2. Indledning

Dette katalog er udarbejdet for at skabe inspiration til at styrke den kommunale alkoholforebyggende indsats målrettet børn og unge med fokus på alkoholforebyggende rammer. Kataloget er primært målrettet SSP-konsulenter, sundhedskonsulenter, forebyggelsesmedarbejdere og øvrige kommunale medarbejdere og ledere, som arbejder med alkoholforebyggelse for børn og unge. Således er kataloget tiltænkt medarbejdere på tværs af kommunale børne- og unge-, kultur- og fritids- og sundhedsforvaltninger, som i fællesskab kan sikre en koordineret indsats.

Danmark har sammenlignet med resten af Europa den højeste andel af 15-16-årige, der har erfaringer med at være fulde (2), og mange unge begynder at drikke tidligt og drikker meget. Siden 1995 har andelen af unge 15-16-årige, der har rusdrukket¹ inden for den sidste måned, været uændret, mens andelen har været markant faldende i andre europæiske lande (3). Faktum er, at Danmark er et af de lande, hvor tilgængeligheden af alkohol er blandt de største i Europa, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved at prisen på alkohol er lav (4). Dertil er Danmark ét blandt kun otte lande i Europa, hvor unge under 18 år kan købe alkohol. Dette er medvirkende til, at Danmark fortsat har den mest usunde alkoholkultur blandt unge (4).

Unge er i særlig risiko for skadevirkninger af alkohol. Det skyldes bl.a., at alkohol kan skade børn og unges hjerner, som er under udvikling helt frem til 25-årsalderen. Alkohol nedsætter hukommelsen og indlæringsevnen, og unge kommer lettere galt afsted, når de indtager alkohol (5). Unge, der begynder tidligt og drikker meget, har desuden større risiko for at få alkoholrelaterede problemer senere i livet (5).

På baggrund af viden om alkohols skadevirkninger anbefaler Sundhedsstyrelsen, at unge under 18 ikke drikker alkohol, og unge i alderen 18-25 år skal være særlig opmærksomme på ikke at overskride anbefalingerne for voksne.

Sundhedsstyrelsens anbefalinger om børn og unge vedrørende alkohol

- Børn og unge under 18 år frarådes at drikke alkohol.
- Unge på 18-25 år bør være særlig opmærksomme på ikke at overskride anbefalingerne.

Sundhedsstyrelsens anbefalinger til alle over 18 år

- Højest 10 genstande om ugen.
- Højest 4 genstande på samme dag.

---

¹ Drukket mere end 4 genstande ved samme lejlighed.

Der ses tegn på forandringer i alkoholkulturen i Danmark. Et eksempel herpå er, at flere ungdomsuddannelser aktivt arbejder for at ændre alkoholkulturen til sociale arrangementer og fester. Alderen for alkoholdebut er steget, og flere kommuner arbejder med helhedsorienterede strategier og alkoholpolitikker for at fremme alkoholforebyggelsen. For at skabe større og vedvarende forandringer i alkoholkulturen kræver det, at unge bliver mødt med alkoholforebyggende rammer, der hvor de færdes. Det kræver at der nationalt og lokalt, bliver taget et opgør med den eksisterende alkoholkultur. Kommunerne kan gennem koordinerede indsatser arbejde for at ændre de lokale rammer, som børn og unge færdes i. Alkoholforebyggende rammer kan ligeledes medvirke til at skabe ændringer i holdninger, værdier og normer for børn og unges alkoholkultur.

Derfor er det vigtigt, at der lokalt i kommunerne igangsættes en koordineret indsats for at skabe gode alkoholforebyggende rammer for børn og unge. Her i kataloget kan kommuner finde inspiration til indsatser, der har til formål netop at fremme alkoholforebyggende rammer.

2.1 Alkoholforebyggende rammer og fællesskaber

I lyset af danske børn og unges alkoholforbrug og Sundhedsstyrelsens anbefalinger om alkohol er det derfor vigtigt at prioritere alkoholforebyggelse for netop denne målgruppe.

Det overordnede mål med alkoholforebyggelse for børn og unge er at udskyde en eventuel debutalder og reducere alkoholforbruget. Der er god dokumentation for, at alkoholforebyggende rammer og strukturelle indsatser kan bidrage til at udskyde unges alkoholdebut og reducere forbruget.

Alkoholforebyggende rammer kan tage udgangspunkt i sundhedsfremmeindsatser målrettet de kontaktoflader og arenaer, som børn og unge færdes i. Det kan være indsatser rettet mod skole, familie, fritidsliv og venner samt øvrige fællesskaber med fokus på at skabe vejen til gode sociale fællesskaber og inspirerende ungemiljøer. Ligeledes kan alkoholforebyggende rammer fokusere på strukturelle tiltag, fx begrænsning af tilgængelighed af alkohol. Det kunne fx ske ved at mindske eller fjerne adgangen til alkohol i forbindelse med børn og unges fællesskaber – både til fester og i kulturlivet, nattelivet og fritidsforningerne samt på uddannelsesinstitutionerne.

Ved at ændre på rammer og fællesskaber omkring de unge og tage afsæt i beskyttende faktorer er det muligt at ændre normer og værdier omkring alkoholkulturen. Det kan være med til at fremme en kulturændring blandt både voksne, forældre og børn og unge.

Den islandske forebyggelsesmodel er et eksempel på, at der gennem alkoholforebyggende rammer og beskyttende faktorer kan ske en forandring i børn og unges rusmiddelforbrug. På Island er unges forbrug af alkohol, tobak og andre rusmidler såsom hash faldet markant over en 20-årsperiode. Fra at være blandt dem i Europa med det højeste forbrug af alkohol og andre rusmidler er islandske unge nu blandt dem i Europa, der ryger og drikker mindst.

I den islandske model er **fremme af beskyttende faktorer** et væsentligt indsatsområde, som bruges inden for modellen, i forhold til forebyggelse af rusmiddelbrug (6).

"Beskyttende faktorer kan forklares som karakteristika, begivenheder eller om-stændigheder, der fremmer en hensigtsmæssig udvikling. Beskyttende faktorer kan på en og samme tid anses som både det modsatte af risikofaktorer, men også som buffere, der kan mindske den mulige indflydelse af risikofaktorer eller afbøde nogle af de negative konsekvenser, som risikofaktorer har for et udfald som f.eks. rusmiddelbrug."

Et eksempel på en beskyttende faktor er familien, hvor særligt forælderrollen har beskyttende betydning. Hvis forældre og den unge har en tæt og tillidsfuld relation - og har en god dialog og laver aftaler om alkohol - så drikker de unge senere og drikker mindre. Det har også betydning, at forældre bruger tid sammen med den unge, har kendskab til, hvor den unge er om aftenen, og hvem den unge er sammen med. Derudover har det også en beskyttende effekt, at forældre kender den unges venner og deres forældre og har gode sociale bånd til andre i lokalsamfundet.

Et andet eksempel på en beskyttende faktor er børn og unges fritidsliv. Det har en beskyttende betydning at deltage i en organiseret form for sports- og fritidsaktiviteter, dvs. strukturerede aktiviteter, der foregår fx i en sportsklub eller på skolen, hvor der som oftest er voksne til stede, der styrer aktiviteterne. Det kan fx være spejder eller håndarbejde, som foregår i foreningsregi eller i ungdomsklubber.

En række kommuner i Danmark er en del af "*Fælles om ungelivet*", som inspireret af de islandske erfaringer arbejder med at fremme beskyttende faktorer og alkoholforebyggende rammer med henblik på bl.a. at understøtte involveringen og samarbejdet med forældre og fritidsliv. Flere cases i inspirationskataloget er fra kommuner i Fælles om ungelivet.

[Læs mere om "Fælles om ungelivet".](#)

Generelt opnås den største effekt af alkoholforebyggelse, når der arbejdes helhedsorienteret og med flerstrengede indsatser på både nationalt og lokalt niveau. Det gælder for strukturelle indsatser, og det gælder for mere individrettede indsatser. Fx vil fokus på reduktion af tilgængeligheden af alkohol, fx gennem alkoholpolitikker på ungdomsuddannelser, have størst effekt, hvis det tænkes sammen med andre indsatser og aktiviteter, eller hvis det sker i et tæt samarbejde med andre aktører, som også har indflydelse på børn og unges alkoholforbrug og dermed kan hjælpe med at løfte indsatsen.

Indsatsen for at skabe alkoholforebyggende rammer kræver en systematisk tilgang, gode samarbejder på tværs af aktører og en tydelig ansvarsfordeling i forebyggelsesopgaven.

2.2 Kommunernes ansvar og vidensgrundlag for indsatser

Kommunerne er tæt på børn og unges liv og fastsætter rammer lokalt for børn og unges skolegang, uddannelse, fritidsliv, natteliv og fællesskaber mv.

Kommunerne har, jf. sundhedsloven, desuden ansvaret for at skabe rammer for sund levevis og dermed også ansvaret for den alkoholforebyggende indsats – også når det gælder alkoholforebyggelse for børn og unge.

Kommunerne er således afgørende aktører i forhold til at understøtte og skabe alkoholforebyggende rammer for børn og unges liv.

Sundhedsloven, § 119

"Kommunalbestyrelsen har ansvaret for ved varetagelsen af kommunens opgaver i forhold til borgerne at skabe rammer for en sund levevis.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen etablerer forebyggende og sundhedsfremmende tilbud til borgerne."

Derudover er der en række love og bekendtgørelser, som er relevante at kende til, når det gælder alkoholforebyggelse for børn og unge. Se en oversigt over relevante lovgivninger i Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakke om alkohol (1).

Der findes allerede viden om, hvilke initiativer og indsatser kommunerne kan igangsætte. Indsatserne er bl.a. samlet i Sundhedsstyrelsens "*Forebyggelsespakke – Alkohol*" (1), som indeholder anbefalinger til kommunernes alkoholforebyggende indsatser, herunder rammesættende indsatser. Det er dette vidensgrundlag om alkoholforebyggende rammer, som der er taget udgangspunkt i, når det gælder indsatsområderne i dette inspirationskatalog.

3. Metode og datagrundlag

I dette inspirationskatalog har vi valgt at sætte fokus på følgende indsatsområder i forhold til at skabe alkoholforebyggende rammer for børn og unge lokalt i kommunerne:

Illustration af alkoholforebyggende rammer inspireret af "model over faktorer af betydning for sundhed", oprindeligt af Dahlberg & Whitehead, 1991.

Illustrationen viser, at der er flere niveauer for alkoholforebyggende rammer for børn og unge. Inderst i illustrationen ses de beskyttende faktorer, som primært knytter sig til unges sociale relationer og fællesskaber. Yderst i modellen ses de mere samfundsmæssige rammer og den måde, samfundet er indrettet på, der påvirker unges sundhed. Faktorerne er indbyrdes afhængige, hvilket betyder, at unges alkoholforbrug er afhængigt af både faktorer, der er tæt på fx forældre, og faktorer, der er længere væk, fx ansvarlig udskænkning i nattelivet.

For at kvalificere inspirationskataloget har der været nedsat en arbejdsgruppe. Arbejdsgruppen har bestået af repræsentanter fra pilotkommunerne fra "Fælles om ungdomslivet", SSP-konsulenter fra øvrige kommuner, Sund By Netværket, KL's Center for Forebyggelse i praksis og Sundhedsstyrelsen.

Indsatsområderne er udvalgt med udgangspunkt i den opsamlende viden om alkoholforebyggelse, som findes i Sundhedsstyrelsens "*Forebyggelsespakke – Alkohol*" (1), samt viden om beskyttende faktorer med udgangspunkt i kortlægningen af den islandske model (6). Indsatsområderne konkretiseres med en række cases med eksempler på indsatser, som er indsamlet efter dialog med 11 kommuner.

Fælles for mange af de indsamlede cases i dette katalog er, at der arbejdes med flerstrengede indsatser, og derfor kan indsatserne ofte gå på tværs af forskellige indsatsområder. Det kan i nogle tilfælde være svært at isolere og emneinddele en indsats, hvilket også betyder, at nogle cases vil kunne passe under flere indsatsområder.

I perioden fra oktober 2022 til januar 2023 er der gennemført interviews med kommunale nøgleaktører, som har arbejdet konkret med indsatsen. Det er fx SSP-konsulenter eller sundhedskonsulenter. Der er i samarbejde med Sund By Netværket blevet eftersøgt kommuner, som kunne bidrage med gode eksempler på indsatser, som kunne bruges som cases til inspiration for andre kommuner. Til at afdække den konkrete indsats er videnskabelonen fra sundeborgere.dk blevet benyttet. Skabelonen har dermed dannet grundlaget for interviewet om den enkelte indsats.

Der findes mange gode eksempler på indsatser i kommunerne, men til kataloget er der udvalgt 11 kommuner, som har bidraget med cases. Kommunerne er udvalgt således, at de varierer i størrelse og geografisk placering.

Kommune	Indbyggertal	Region
Aalborg Kommune	222.571	Nordjylland
Odder Kommune	23.626	Midtjylland
Silkeborg Kommune	99.400	Midtjylland
Herning Kommune	89.952	Midtjylland
Aarhus Kommune	391.544	Midtjylland
Vejen Kommune	42.924	Syddanmark
Esbjerg Kommune	115.758	Syddanmark
Faxe Kommune	37.344	Sjælland
Roskilde Kommune	90.446	Sjælland
Gladsaxe Kommune	70.001	Hovedstaden
Gentofte Kommune	74.838	Hovedstaden

Kilde: Indbyggertal pr. 1. januar 2023, Danmarks Statistik.

Sundeborgere.dk er en digital vidensdelingsplatform for kommuner og organisationer, som gerne vil dele deres gode praksisnære cases til gavn for et sundere Danmark. I forbindelse med nogle af casebeskrivelserne i dette inspirationskatalog er der lavet en mere uddybende version, som er gjort tilgængelig på sundeborgere.dk. Har du selv igangsat en alkoholforebyggende indsats, som andre kommuner med fordel kan lade sig inspirere af, så kan du dele den på sundeborgere.dk.

3.1 Læsevejledning

I de kommende afsnit vil hvert indsatsområde udfoldes med et vidensafsnit og med tilhørende kommunale cases. Nogle af de beskrevne cases har været i gang i en længere periode, mens andre indsatser er etableret inden for de seneste år.

Hver case bliver kort præsenteret, herunder hvilke resultater som særligt fremhæves, gode råd til andre kommuner, samt hvilke aktører der har bidraget til indsatsen. Derudover kan der også findes kontaktoplysninger på den medarbejder, som har bidraget til casen, og det er således muligt at høre mere om indsatsen hos kontaktpersonen. Ved nogle cases vil det være muligt at læse mere om indsatsen på sundeborgere.dk.

4. Inddragelse og involvering af forældre

Forældre er en beskyttende faktor og har en stor betydning i forhold til deres barns alkoholdebut og -forbrug. Forældre skal have viden om og være bevidste om denne rolle.

Forældre skal vide, at det har betydning, at de

- Skaber tydelige rammer og laver aftaler om alkohol.
- Har kendskab til, hvor den unge er om aftenen, og hvem den unge er sammen med.
- Kender den unges venner og deres forældre.
- Bruger tid sammen med den unge.

Forældre kan inddrages gennem forældremøder eller ved at blive aktiveret på anden vis, fx via lokale forældregrupper, med henblik på at tage stilling til alkohol i forhold til deres børn i grundskolen og på ungdomsuddannelserne. Forældre kan hjælpes til indbyrdes at lave fælles forældre aftaler, og den enkelte forælder kan hjælpes til at tage dialogen med sin teenager om alkohol. Det er særlig vigtigt, at forældre til børn og unge i grundskolen tidligt får taget samtalen om alkohol – før alkoholdebuten indtræder – fx ved at facilitere en proces, hvor der indgås forældre aftaler i klasserne om alkoholdebut, fester og håndtering af problematikker relateret til alkohol.

Det kan være udfordrende at involvere og samle forældre til forældremøder. Det viste en undersøgelse foretaget af Alkohol & Samfund¹. Derfor skal og kan der tænkes i nye veje for forældre involvering for at få aktiveret forældrene. Involveringen er afgørende for, at forældrene kan bidrage med den beskyttende og forebyggende rolle, de kan have i forhold til børn, unge og alkohol.

For at lykkes med indsatsen målrettet forældre er grundskolerne, efterskolerne og ungdomsuddannelserne helt afgørende samarbejdspartner, da det ofte vil være disse aktører, som skaber kontakten til forældrene. Det er derfor vigtigt at få klædt disse aktører på i forhold til også at kende vigtigheden af forældrenes rolle. Fx er Silkeborg Gymnasium lykkedes med at inddrage og involvere forældrene.

---

¹ Alkohol & Samfund har gennemført en undersøgelse af udfordringerne i forbindelse med alkoholforebyggelse blandt aktørerne i overgangene fra grundskole, efterskole og ungdomsuddannelse.

Silkeborg Gymnasium har tradition for at have en forældreforening. Gennem forældreforeningen skaber de et større bindeled mellem forældrene og ungdomsuddannelsen. Nogle af de opgaver, som forældreforeningen tager del i, er:

- At være i garderoben til gymnasiefesterne.
- At tage aktivt del i udarbejdelsen af gymnasiets alkoholpolitik.
- At uddele økonomiske midler til initiativer, som gavner eleverne.
- At udsende nyhedsbrev til forældrene, så de kan følge med i livet på gymnasiet.

[Læs mere om forældreforeningen på Silkeborg Gymnasium.](#)

Til dette indsatsområde er der tilknyttet tre cases. Den første case fra Silkeborg viser, hvordan forældremøder har skabt fælles viden mellem forældre, børn, unge og lærere vedrørende forældrenes rolle for børn og unge i grundskolerne. Den efterfølgende case viser, hvordan Gentofte Kommune har igangsat en kampagneindsats, der kombinerer forældremøder, målrettede nyhedsbreve og større forældrearrangementer om teenageres sundhed, herunder også brug af rusmidler og alkohol. Den sidste case er fra Odder Kommune og er et eksempel på, hvordan forældre har involveret sig og er med til at understøtte og igangsætte aktiviteter i lokalområdet.

Relevante inspirationsmaterialer til det videre arbejde

- Alkohol & Samfund giver råd til forældre om dialog med deres teenager om fester og aftaler om alkohol på ungdomsuddannelserne ("[Gode råd til forældre: Sådan håndterer du din teenagers alkoholdebut](#)").
- Sundhedsstyrelsens forældresite giver forældre indblik i beskyttende faktorer og rusmidler samt gode råd og handleanvisninger til dialogen og relationen mellem forældre og teenager ([TeenageForældre.dk](#)).
- Alkohol & Samfund har i samarbejde med Forældreforeningen Unge & Alkohol udviklet dialogmateriale, hvor forældre kan facilitere dialog for andre forældre ("[Forældredrevet dialog om unges alkoholvaner målrettet forældre](#)").
- Kræftens Bekæmpelse klæder forældre på til at tage stilling til deres teenagers alkoholforbrug ("[Få aftalen i hus med din teenager](#)").
- Alkohol & Samfund har udarbejdet et katalog med anbefalinger om alkoholforebyggelse målrettet hhv. grundskoler, efterskoler og ungdomsuddannelser, da de er vigtige aktører i forebyggelsen, fordi det er i den periode, hvor mange unge debutterer med alkohol:
  - "[Anbefalinger om alkohol til skolebestyrelsen i grundskolen](#)"
  - "[Anbefalinger om alkohol til forstanderen på efterskolen](#)"
  - "[Anbefalinger om alkohol til rektorer på ungdomsuddannelser](#)".

4.1 Forældremøder

– fælles viden mellem forældre, børn, unge og lærere

Forældre er ikke altid opmærksomme på deres egen rolle, og hvilken beskyttende betydning de kan have i forhold til udskydelse af alkoholdebut og forebyggelse af unges alkoholforbrug. I Silkeborg Kommune er man i udvalgte skoledistrikter i gang med at afprøve en systematisk model til at klæde forældre bedre på til i højere grad at være tydelige og opmærksomme forældre over for deres teenagere. Forældreindsatsen er en del af en samlet indsats i skoledistrikterne, og indsatsen inddrager derfor også børn, unge og lærere.

Silkeborg Kommune har som en del af *"Fælles om ungelivet"* igangsat en styrket forældreindsats, som gennem årlige forældremøder klæder forældrene på til bedre at forstå deres egen rolle. Forældremøderne tager udgangspunkt i input fra *"Forebyggelsesdagen"*, lokale data om unges hverdagsliv samt præsentation af *"10 holdninger og handlinger"*.

Silkeborg Kommune afholder én gang årligt en forebyggelsesdag for de udvalgte skoledistrikters elever i 7., 8. og 9. klasse. Forebyggelsesdagen afholdes af klasselærerne og understøttes af medarbejdere i *"Fælles om ungelivet"*. Til forebyggelsesdagen er der udviklet et særligt undervisningsmateriale, der har fokus på beskyttende faktorer frem for risikoadfærd isoleret set. Her får både elever og klasselærere samme information og grundlag for drøftelse. Det sker bl.a. gennem de årlige data, som indsamles igennem BørnUngeliv-databasen, hvor eleverne svarer på spørgsmål om deres hverdagsliv, om deres relation til

10 holdninger og handlinger der kan skabe tryghed både for dig og dit barn

1. Brug tid med dit barn – vær tilgængelig og lav noget sammen, som han/hun godt kan li'.
2. Vær nysgerrig, når han/hun går ud ad døren: Hvor går du hen? Hvem skal du være sammen med? Hvad skal I lave?
3. Lav aftaler om hjemmetidspunkt, og hvordan han/hun kommer hjem.
4. Sørg for, at dit barn deltager i fritidsaktiviteter.
5. Engager dig i dit barns fritidsaktiviteter – tilbyd dig evt. som frivillig hjælper.
6. Ha' god kontakt til dit barns venner og deres forældre.
7. Bak op om og evt. arrangér aktiviteter for og med børn og unge (hvor alkohol ikke er omdrejningspunktet).
8. Snak med dit barn om, at alle tobaksprodukter skaber afhængighed og er skadelige.
9. Ha' en tydelig holdning til alkohol og lav aftaler om debutalder, typer, mængder og hyppighed.
10. Sørg for, at der er en voksen til stede, når teenagerne fester – både ude og hjemme.

Udarbejdet af Silkeborg Kommune i regi af initiativet Fælles om børn & unge.

deres forældre, om de kender deres forældres holdninger til nikotinprodukter og alkohol, om deres fritidsaktiviteter, om deres forbrug af nikotin og rusmidler osv.

Produktioner, idékataloger og drøftelser fra forebyggelsesdagen mellem elever og lærere bruges på et efterfølgende forældremøde. At forældremødet tager udgangspunkt i produktionerne fra egne børn, medvirker til, at der er stort fremmøde til forældremødet. På forældremødet drøfter forældrene data om deres egne unge samt budskaber om *"10 holdninger og handlinger"*, så de sammen kan arbejde med de beskyttende faktorer i forældreskabet. På forældremøderne er der lagt stor vægt på, at der skal være dialog mellem forældrene, og fokus er at få drøftet *"Det gode, sjove og trygge ungeliv – med og uden alkohol"*.

Vigtig læring

Kommunen har skabt et rum, hvor forældre, lærere og elever har mulighed for at snakke sammen på baggrund af en fælles viden koblet med erfaringsudveksling.

Gode råd til andre kommuner

Det er vigtigt at lægge vægt på, at drøftelserne mellem forældrene i sig selv er vigtige, og formålet er ikke, at alle skal være enige.

"Vi oplever, at teenageforældrene har et stort behov for at snakke sammen om det gode ungeliv med eller uden alkohol. Ofte er der meget stort fokus på forældredialog i de mindre klasser, mens forældremøderne på de ældre klassetrin ofte bærer præg af information. Til de forældremøder, vi afholder i "Fælles om børn & unge", er der plads til, at forældrene deler erfaringer, holdninger og idéer i forhold til de udfordringer, de møder som teenageforældre. Vi får også feedback fra forældrene om, at det er godt, at de unge har hørt og drøftet lidt det samme som forældrene, så de på den måde nemmere kan snakke om fx de 10 holdninger og handlinger derhjemme" – Malene S. Kjær, sundhedskonsulent.

Aktører

Skoleledere, SSP-vejledere og lærere i udskoling.

Kontakt

Navn: Marianne Ahrenkiel Søgaard, specialkonsulent
Mail: mas@silkeborg.dk
Tlf.: 29 42 99 78

4.2 Flerstrengtet forældreinddragelse – relation og dialog er grobund for unges trivsel

Der er mange måder at gribe forældreinddragelse og involvering an på. Fra klassiske forældremøder på klasseniveau til større kampagneindsatser, der kombineres med forældremøder, målrettede nyhedsbreve og større forældrearrangementer. Og netop dette har Gentofte Kommune erfaringer med.

I Gentofte Kommune klædes forældrene på med viden til at sætte rammer og åbne op for gode konstruktive dialoger med deres unge – uden at være formynderiske. Indtaget af alkohol stiger særligt, når de unge går fra grundskolen til en ungdomsuddannelse, så det er netop i denne overgang, at Gentofte Kommune fokuserer på at ruste forældrene til at tage snakken med de unge.

Gentofte Kommunes forældreindsats er en del af "*Fælles om ungelivet*". For at klæde forældrene på har Gentofte Kommune igangsat følgende initiativer:

- Nyhedsbreve med relevant information og værktøjer.
- Forældretemaaftener med oplæg fra relevante fagpersoner.
- Forældrearrangementer med fokus på overgangen til ungdomsuddannelserne.

Initiativerne iværksættes og udarbejdes af en kommunal tovholder, der koordinerer arrangementerne og indsamler viden med diverse aktører. Tovholderen står for at skrive og udsende et nyhedsbrev, som er målrettet forældrene.

Nyhedsbrevet målrettet forældre til teenagere har skiftende temaer, fx søvn, alkohol eller ensomhed. Hvert nyhedsbrev indeholder uddybende fakta, fx fakta om alkohol, hvor man kan få hjælp til alkoholproblematikker, råd til, hvordan man snakker med sit barn om alkohol, m.m. Nyhedsbrevet har til formål at give forældrene mere viden og konkrete værktøjer til hverdagen med en teenager. Forældrene opfordres til at tilmelde sig nyhedsbrevet, i forbindelse med at de deltager i forældrearrangementer. [En version af nyhedsbrevet findes på sundeborgere.dk](https://www.sundeborgere.dk).

Der er lavet en række forældretemaaftener, som afholdes i samarbejde med de lokale biblioteker. Her afholdes der seks temaaftener om året med skiftende temaer, bl.a. alkohol, sociale medier og sex. Temaaftenerne er dialogbaserede og

starter med et fagligt oplæg. Oplægget afholdes af en fagperson inden for området, fx en konsulent fra Alkohol & Samfund, Sex & Samfund eller Red Barnet. Forældresparring er en essentiel del af temaaftenerne og foregår som dialog mellem deltagerne. Der deltager op til 120 personer til forældretemaaftenerne.

I samarbejde med UU-vejledere og ungdomsuddannelserne afholdes et stort forældrearrangement årligt for forældrene til de kommende studerende på ungdomsuddannelserne. Til arrangementet er der faglige oplæg. Ved seneste arrangement var der oplæg ved psykolog Ulla Dyrlov med temaet *"Bliv pilot for dit barn"*. Til arrangementet deltog ca. 350 forældre.

Vigtig læring

Gentofte Kommune oplever, at der er en oprigtig interesse fra forældrene for at have en konstruktiv samtale, som ikke er formynderisk, med deres unge, og de vil gerne vide, hvor i kommunen de kan finde mere viden, værktøjer til hverdagen og forældresparring samt et overblik over tilbud.

Gode råd til andre kommuner

Ved at klæde forældrene på til at føre en dialog med deres teenagere og styrke dem i at sætte rammer for deres børn i forhold til alkohol lægges der et godt fundament for trivsel og for at danne gode relationer til forældrenes børn, hvilket er en beskyttende faktor. Derudover er det vigtigt, at den viden, som videregives til forældrene, har en nyhedsværdi, som er relevant i forhold til netop de problematikker, som forældrene kan stå i, og er formidlet på en letlæselig måde.

Aktører

Kommunal tovholder, som arbejder med tværgående ungeindsatser, SSP, PPR, Center for forebyggelse og sundhed, skoler, biblioteker og NGO'ere.

Kontakt

Navn: Sara S. Dregild, projektkonsulent for den tværgående ungeindsats
Mail: sadr@gentofte.dk
Tlf.: 24 84 86 39

[Læs mere om indsatsen på sundeborgere.dk](#)

4.3 Forældrefaciliteret alkoholfrit fællesskab fredag aften

Casen fra Odder Kommune er et eksempel på, hvordan man både kan engagere forældrene i kommunen og samtidig skabe attraktive aktiviteter for de unge. Der er behov for gode inkluderende fællesskaber og aktiviteter for unge, hvor alkohol ikke er i centrum. Ydermere er det vigtigt at engagere lokalsamfundet i arbejdet. I Odder Kommune får forældrene mulighed for at involvere sig i de unges liv, samtidig med at de er en vigtig ressource i forhold til at skabe aktiviteter for unge.

Odder Kommune er en del af projektet *"Fælles om ungelivet"*. I Odder er der etableret en forældregruppe, Forældre Fælles om Ungelivet, som er en lokal indsats inden for *"Fælles om ungelivet"*. Forældrenetværket består af en gruppe forældre, som løbende mødes med tovholderen for *"Fælles om ungelivet"* i Odder Kommune. Forældrenetværket drøfter, hvilke beskyttende faktorer der kan arbejdes videre med, og her er de bl.a. gået aktivt ind i tilbuddet om *"Åben Hal"*. Forældrene i forældrenetværket er rekrutteret via annoncer i lokalavisen og via direkte henvendelser til forældre, som kunne være interesserede. Fælles for forældrene er, at de ønsker at bidrage til trygge rammer for de unge, ændre den danske alkoholkultur og understøtte formålet med *"Fælles om ungelivet"*.

"Åben Hal", som er en aktivitet, forældrenetværket står for, afholdes fredage kl. 19–21. *"Åben Hal"* arrangeres og afholdes af forældrene i forældregruppen, som skiftes til at være til stede under aktiviteterne. Arrangementet er et samarbejde mellem Odder Kommune, *"Fælles om ungelivet"* og en lang række foreninger. Der er derudover en medarbejder fra den lokale ungdomsklub, som anvender ungdomsskolens kommunikationskanaler til at formidle tilbuddet. Frivillige i foreningslivet deltager også og hjælper med afviklingen af de enkelte aktiviteter.

Til *"Åben Hal"* er der både aktiviteter, hvor man er fysisk aktiv, såsom basket, badminton og gymnastik, og stillesiddende aktiviteter såsom brætspil og skydning.

Vigtig læring

Det er lykkedes at etablere en forældregruppe, Forældre Fælles om Ungelivet, som kommunikerer til andre forældre om, hvordan en bæredygtig alkoholkultur kan fremmes. Forældregruppen står også for at afvikle konkrete aktiviteter på symbolsk vigtige tidspunkter såsom fredag aftener, som et alternativ til drukkulturen. Der er dermed etableret en peer to peer-indsats på forældreområdet.

Det har været særlig gavnligt, at der i forældrenetværket er et fortroligt rum til at dele meninger og stille spørgsmål. Fx om hvordan man som forældre kan kontakte andre forældre, hvis man er nervøs for, om ens børn har risikoadfærd.

"I forældregruppen er vi ikke altid enige, men det at få viden og blive oplyst om, hvilke faktorer som beskytter de unge, gør det lettere at debattere og blive klogere på egne og andres synspunkter, så det ikke er vores personlige meninger, men derimod den fælles viden, som er udgangspunkt for dialogen. Det er vigtigt, at forældregruppen er et fortroligt rum, så man ikke føler, at man kan blive udelukket fra voksenfællesskabet, hvis man har andre holdninger end de andre, fx at man ikke synes, de unge skal drikke, for hvis man synes det, så kan det være, at man bliver opfattet som kedelig og selv bliver ekskluderet. Det kan også være sårbart, fordi ens teenagers alkoholvaner kan opfattes som en spejling af ens egne"

Fortæller Anja, som er mor til to teenagere og med i forældregruppen.

Gode råd til andre kommuner

Et solidt forældrenetværk er grundkernen, så det er en god investering at prioritere tid til dette. Inddrag de unge og deres ønsker til aktiviteter.

Aktører

Forældregruppen Forældre Fælles om Ungelivet, foreningsliv, SSP-medarbejder, den lokale multihal Spektrem og SSP-konsulent.

Kontakt

Navn: Anja Brix Winkler
Forældre Fælles om Ungelivet
Tlf.: 40 38 18 12
Mail: anjabrixwinkler@gmail.com

Navn: Stine Ellemann Nielsen
Forældre Fælles om Ungelivet
Tlf.: 42 15 77 05
Mail: stineellemann@gmail.com

Navn: Kristian Kilt
SSP-konsulent og projektleder for "Fælles om ungelivet"
Mail: kristian.kilt@odder.dk
Tlf.: 20 90 34 11

[Læs mere om indsatsen på sundeborgere.dk](#)

5. Attraktive ungemiljøer og indsatser målrettet symbolske begivenheder

En større del af børn og unge, som ikke drikker alkohol, oplever at blive ekskluderet fra fællesskabsaktiviteter, og flere unge oplever et drikkepres. En undersøgelse fra Kræftens Bekæmpelse viser, at 36% af de 15-25-årige mener, at det kan være svært at være en del af det sociale fællesskab ved fester, hvis man ikke selv drikker alkohol. Og 59% af de unge har oplevet at blive presset af venner til at drikke mere alkohol, end de har lyst til (7). Derfor er det helt afgørende, at vi får skabt fællesskabsaktiviteter uden alkohol, som kan inkludere flere unge.

Erfaringer fra Island har vist, at hvis man styrker det sociale miljø og tilbyder unge inspirerende ungemiljøer uden rusmidler, kan man rykke ved den eksisterende alkoholkultur.

Overgangen fra barn til voksen og overgange generelt er blevet forbundet med at drikke alkohol. Ændring af kulturen til symbolske og traditionsbundne arrangementer i forbindelse med overgange er afgørende, hvis der skal ændres på unges alkoholkultur. Et eksempel kan være at skabe en *”sidste skoledag”* med fokus på sjove aktiviteter uden alkohol som afslutning på grundskolen. Derudover kan kommunerne med fordel også understøtte ungdomsuddannelserne til nye traditioner i forbindelse med introforløb og festkulturen ved fredagscaféer og fester. Se også indsatsområde 7 om *”Alkoholpolitik og -forebyggelsesindsatser på tværs af ungdomsuddannelser”*.

At skabe nye eller forandre eksisterende fællesskabsaktiviteter kræver et tæt samarbejde med alle involverede aktører. SSP eller sundhedskonsulenter kan bistå processen og inddragelsen af centrale aktører, som kan være alt lige fra skoler, ungdomsklubber og forældregrupper til foreningslivet og det lokale erhvervsliv. Desuden er det vigtigt at inddrage de unge selv for at sikre, at aktiviteterne tilpasses målgruppen.

Til dette indsatsområde er der tilknyttet tre cases. Den første case fra Silkeborg Kommune viser, hvordan kommunen har skabt attraktive ungeaktiviteter, som planlægges af de unge selv i samarbejde med forældrene. De to cases fra Odder og Faxe Kommune er eksempler på, hvordan man kan lave en sidste skoledag uden alkohol. I Odder Kommune har man gennem en inddragende proces formået at skabe en sidste skoledag uden alkohol, mens man i Faxe Kommune har opnået det samme, men samtidig valgt at udskifte lokationen for sidste skoledag. Begge er eksempler på, at der med forskellige tilgange kan skabes forandringer og attraktive ungemiljøer uden alkohol.

Relevante inspirationsmaterialer til videre arbejde

- [Gymnasieguide – mere fest, mindre alkohol](#) – Alkohol & Samfund. Inspiration til aktiviteter, fester og caféer på ungdomsuddannelserne samt inspiration til alkoholkodeks og forældreinddragelse m.m. Baseret på erfaringer fra andre gymnasier.
- [Gymnasier fuld af liv](#) – Kræftens Bekæmpelse. Uddannelse af fest- og caféudvalg og inspiration til alkoholpolitik samt morgenfester.

CASE 01

Silkeborg Kommune

5.1 Attraktive ungeaktiviteter drevet af forældre

En beskyttende faktor for, at unge ikke udvikler et skadeligt alkoholforbrug, er, at de deltager i organiserede fritidsaktiviteter. For at ramme en mangfoldig gruppe af unge er det vigtigt med forskellige typer af fritidsaktiviteter, og det opleves, at unge særligt efterspørger præstationsfrie rum. I Silkeborg Kommune er det i to lokalsamfund lykkedes at aktivere forældrene til at stå for et fællesskab, som unge tilvælger. Forældrene får herigennem en styrket relation til deres børn og deres venner og et generelt indblik i de unges liv. Indsatsen har været i gang siden efteråret 2022 og udsprang som et ønske fra de unge selv og er en del af Silkeborg Kommunes deltagelse i *"Fælles om ungelivet"*.

Silkeborg Kommune har sammen med forældre organiseret en slags klubaftener, som afholdes én gang ugentligt på to af kommunens skoler. Klubafstenerne kaldes *"UngeZonen"* og betegnes som et forældredrevet tilbud om at *"hænge ud"*. Tilbuddet er til alle unge i 7.-9. klasse, som har mulighed for at komme i et organiseret fritidstilbud, hvor der er frivillige voksne til stede. Silkeborg Kommune kalder forældrenes involvering for *"synlige/usynlige voksne"*, hvilket betyder, at forældrene er til stede, men ikke blander sig i de unges relationer og aktiviteter. De voksne er blot til stede, sikrer et trygt miljø og er til rådighed, hvis de unge opsøger dem. Skolerne stiller lokalerne til rådighed, og det er så op til de unge selv at finde ud af, hvad de gerne vil lave – det kan fx være madlavning i skolekøkkenet, rundboldspil eller andet. Klubafstenerne afholdes på hverdagsaftener, fx torsdage kl. 18–21, og der deltager 30–90 unge pr. gang.

Vigtig læring

At forældrene og de unge lærer hinanden at kende, både forældre-til-forældre og forældre-til-unge. Når forældrene kender hinanden og hinandens børn, så er det nemmere at starte en god dialog. Forældrene engagerer sig igen i de unges fritidsliv, ligesom dengang deres teenager var barn.

Gode råd til andre kommuner

Det er altafgørende, at de unge er initiativtagere og driver indholdet, mens de voksne blot står for lokaler og for at understøtte de unges initiativer.

De frivillige forældre skal understøttes fra skolens side.

Aktører

De to skoler i lokalområdet, frivillige forældre fra lokalområdet og projektet *"Fælles om børn & unge"*, som er navnet på Silkeborg Kommunes projektafprøvning af *"Fælles om ungelivet"* sammen med Sundhedsstyrelsen.

Kontakt

Navn: Marianne Ahrenkiel Søgaard, specialkonsulent
Mail: mas@silkeborg.dk
Tlf.: 29 42 99 78

5.2 Alkoholfri sidste skoledag med fokus på fællesskab

For at forandre symbolske og traditionsbundne begivenheder er det vigtigt med en inddragende proces. Odder Kommune er gennem workshops lykkedes med at inddrage relevante aktører i at skabe en vedvarende forandring.

Odder Kommune indførte alkoholfri sidste skoledag i 2022 for at skabe større inklusion. Sidste skoledag afholdes i skoletiden, og det er både forældre, lærere og elever, som er med i processen om at skabe aktiviteter inden for de nye rammer.

Alle afgangsklasser i kommunen følger den samme drejebog, [som kan findes på sundeborgere.dk](#). Hver skole afholder om formiddagen egne traditioner, som den enkelte skole står for. Om eftermiddagen deltager alle elever i den samme begivenhed, som afholdes i kommunens store idrætshal. Eftermiddagen består af forskellige konkurrencer, hvor eleverne kan deltage og konkurrere klassevis. De kan fx deltage i streetfodbold, sumobrydning, tovtækning eller rodeoridning, og der er mulighed for at kæmpe mod de lokale voksne i bumper balls. I løbet af dagen tages der klassefotos. Der stilles forplejning til rådighed, herunder sodavand, burgere, pizza og snacks.

Afslutningsvis samles alle elever til et stort fælles event. Når skoledagen slutter, står forældrene for at afholde den videre fest for de unge.

Den inddragende proces om tilblivelsen af sidste skoledag består bl.a. af følgende

- Der bliver afholdt en workshop, med to afgangselever fra hver klasse, om idégenerering i forhold til, hvilke aktiviteter sidste skoledag skal indeholde.
- Der afholdes en forældreworkshop, hvor der bliver lagt vægt på vigtigheden af, at forældrene bakker op og deltager frivilligt, fx ved at stå i madboder og hjælpe med rengøringen.
- Lærerne får en aktiv rolle i sidste skoledag. Derudover er de medspillere i at få eleverne engageret i idégenerering om indholdet til sidste skoledag.

Vigtig læring

Før indførelsen af alkoholfri sidste skoledag deltog kun ca. halvdelen af eleverne, da de syntes, alkoholen fyldte for meget, og derfor ikke havde lyst til at deltage. Nu hvor sidste skoledag er blevet alkoholfri, og konceptet i højere grad er blevet organiseret med underholdning, som de unge selv står for, og mad, som de unge selv foreslår, så deltager stort set alle elever i sidste skoledag.

"Før alkoholfri sidste skoledag fik vi en del henvendelser om unge, som skabte trælse situationer, men efter vi indførte alkoholfri sidste skoledag, så har vi ikke fået en eneste henvendelse."

Fortæller Kristian, som er SSP-konsulent i Odder.

Gode råd til andre kommuner

Sørg for god og tidlig dialog med klasselærerne. Lærerne er kulturbærere for sidste skoledag. Orienter folkeskolelærerne om formålet og viden på området, og inddrag dem aktivt i planlægningen og afholdelsen af selve arrangementerne.

Aktører

Det er den tværgående arbejdsgruppe, der er tovholder for planlægning og afholdelse. Aktører i planlægningen har været udskolingsledere på de enkelte skoler, SSP-konsulent, leder af ungdomsskolen, elevrepræsentanter fra afgangsklasserne, forældrenetværk (som en del af kommunens afprøvning af pilotprojektet "Fælles om ungelivet") samt foreningslivet i forhold til afvikling af aktiviteter og kommunens store idrætshal, Spektrum.

Kontakt

Navn: Flemming Smith
Stillingsbetegnelse: viceskoleleder, Parkvejens Skole
Afdeling: Odder Kommune
Tlf.: 20 30 47 34
Mail: flemming.smith@odder.dk

Navn: Stinne Caspersen
Stillingsbetegnelse: pædagogisk leder, Vestskolen, afd. Skovbakken
Afdeling: Odder Kommune
Tlf.: 30 84 34 68
Mail: stinne.caspersen@odder.dk

Navn: Kristian Kilt
Stillingsbetegnelse: SSP-konsulent og projektleder for "Fælles om ungelivet"
Mail: kristian.kilt@odder.dk
Tlf.: 20 90 34 11

[Læs mere om indsatsen på sundeborgere.dk](https://www.sundeborgere.dk)

5.3 Nye rammer for en alkoholfri sidste skoledag koordineret af SSP

For at skabe en ny og varig forandring af en traditionsbunden begivenhed kan der i nogle tilfælde være behov for at ændre de fysiske omgivelser. Det kræver, at det "nye" er mere attraktivt end det "gamle". Det har Faxe Kommune haft held med ved at skifte en gammel tradition ud med en ny.

Faxe Kommune har siden 2018 afholdt alkoholfri sidste skoledag for kommunens afgangselever. Her gælder skolernes politik om ingen indtagelse af alkohol, så længe eleverne er i skoleregii. Det er kommunens SSP-team, som står for planlægningen og afholdelsen af sidste skoledag. SSP-teamet har stået for afviklingen de sidste 20 år, men det er først fra 2018, at arrangementet har været alkoholfrit. Sidste skoledag er således allerede et veletableret tilbud, som kommunen (herunder SSP) blot har valgt at gøre alkoholfrit. Som led i den proces valgte man at rykke arrangementet til en afsidesliggende stor festplads, hvor arrangementet før blev holdt centralt i byen, tæt ved indkøbsmuligheder og med mulighed for at skabe parallelfester.

Dagen starter med morgenmad for eleverne på deres respektive skoler, hvorefter de alle køres i busser ud til en stor festplads med en masse aktiviteter og konkurrencer. Eleverne er primus motorer for, hvilke aktiviteter der skal udbydes, og det er et lokalt eventbureau, som står for afholdelsen af selve aktiviteterne. De aktiviteter, som er tilgængelige, er bl.a. rodeoty, oppustelige spil og boldspil, og dagen afsluttes med en stor skumfest, som Beredskabsstyrelsen står for. Eleverne får detaljeret information om, hvad der skal ske på dagen, og hvornår der skal ske hvad. Tidligere har elever medbragt alkohol i tasker, men da eleverne nu får fuld forplejning på dagen, så har de ikke længere behov for at have tasker med. Har eleverne alkohol med, så konfiskeres dette, og forældrene kontaktes. Om eftermiddagen køres alle elever tilbage til skolerne igen.

Herefter afholdes private fester arrangeret af forældrene. Festerne er blevet planlagt i et samarbejde mellem klasselærerne i udskolingsklasserne og forældrerådet. SSP-medarbejderne tager rundt til festerne og hilser på.

Vigtig læring

Antallet af klager og henvendelser om hærværk er faldet markant.

"Efter vi har gjort sidste skoledag alkoholfri og arrangeret underholdning for dem på den lokale festplads, så har der ikke været en eneste henvendelse om hærværk. Tidligere var der en del henvendelser om hærværk og utryghed i byen under sidste skoledag", fortæller Christian, SSP-konsulent i Faxe Kommune.

Samarbejdspartnere

SSP er formel tovholder for arrangementet, som bliver til i et fælles samarbejde med følgende aktører:

Forældrerådet har været med til planlægningen. Natteravnene deltager og bakker op om arrangementet. Det lokale erhvervsliv står for sponsorater i form af forplejning og underholdning, fx DJ. Beredskabsstyrelsen står for afvikling af skumfest i slutningen af festen, og politiet er til stede på dagen og går rundt og hilser på de unge. Park & Vej (hører under kommunen) står for affaldshåndtering. Klubmedarbejdere og socialrådgivere er til stede for at bakke op om arrangementet. Samarbejdet strækker sig over kommune, private aktører og organisationer, fordi der er et fælles ønske om at skabe en positiv opmærksomhed om arrangementet og passe på de unge.

Medierne spiller en central rolle i at skabe gode fortællinger fra dagen og få den gode historie ud og derved være med til at skabe opmærksomhed om arrangementet.

Gode råd til andre kommuner

"Lokalpolitikere og pressen skal være med på konceptet, så de er primus motorer for at få den gode historie ud. Overordnet arbejder vi med, at fjerner vi noget, som ikke længere kan være en del af rammen, så erstatter vi det med noget, som vi via dialog med de unge har fundet frem til er mere attraktivt", fortæller Christian, SSP-konsulent i Faxe Kommune.

Aktører

SSP, Forældrerådet, Natteravnene, Det lokale erhvervsliv, Beredskabsstyrelsen, Politi, Park & vej, Klubmedarbejdere og Socialrådgivere.

Kontakt

Navn: Christian Dose Jørgensen, SSP-konsulent
Mail: chrj@faxekommune.dk
Tlf.: 23 60 83 46

[Læs mere om indsatsen på sundeborgere.dk](https://www.sundeborgere.dk)

6. Dialog om alkoholpolitik i foreningslivet

I Danmark tilbringer mange børn og unge en stor del af deres fritid i sport- og idrætsforeninger. I alt deltager 80% af danske børn og unge i en aktivitet i deres fritid, og størstedelen (77%) dyrker aktiviteten i en forening (6,7). Derfor har frivillige organisationer og foreninger en vigtig rolle i børn og unges liv. Erfaringer fra Island viser, at deltagelse i organiserede fritidsaktiviteter er en beskyttende faktor for brugen af rusmidler blandt unge. Det beskyttende ligger blandt andet i, at fritids- og foreningslivet understøtter sunde og inkluderende fællesskaber for børn og unge uden alkohol og andre rusmidler. På samme vis kan vi i danske foreninger sikre sunde og inkluderende fællesskaber, hvor der ikke er alkohol eller andre rusmidler tilstede. Det er her vigtigt, at aktører i forenings- og fritidslivet er bevidste om og tager ansvaret på sig for den rolle, de spiller for de unges brug af rusmidler. Det gælder fx i forhold til at sikre alkoholfrie miljøer for børn og unge via alkoholpolitikker, samt at trænere og ledere skal være bevidste om deres position som rollemodeller for børn og unge ift. brugen af rusmidler i foreningslivet.

Som kommune kan man derfor med fordel gå i dialog med foreningslivet, i forhold til hvordan alkohol og andre rusmidler fylder for at skabe et fritidsliv, hvor børn og unge ikke bliver eksponeret for rusmidler.

Muligheder for at stille krav til foreninger om alkoholforebyggende rammer

Kommunernes Landsforening (KL) har på vegne af Sundhedsstyrelsen lavet en juridisk vurdering af den nuværende lovgivning i forhold til, om kommuner kan stille krav til lokale foreninger om håndtering af alkohol, fx krav om en alkoholpolitik, i forbindelse med uddeling af støtte til foreninger eller ved lån af kommunalt ejede lokaler. KL har i vurderingen taget udgangspunkt i støtte efter folkeoplysningsloven og i regi af kommunalfuldmagtsreglerne.

Støtte gennem folkeoplysningsloven

Størstedelen af idræts- og fritidsforeningerne i Danmark modtager kommunal støtte efter folkeoplysningsloven. Det er KL's vurdering, at folkeoplysningsloven er udtømmende. Det betyder, at det ikke er muligt at stille krav med henvisning til andet end det, der står i folkeoplysningsloven. Det gælder for nuværende ikke rusmidler.

Det er vurderingen, at kommunerne med hjemmel i anstaltsforhold kan fastsætte ordensregler, fx om brugen af alkohol og andre rusmidler, for kommunens egne lokaler og andres brug af lokalerne. Kommunerne har dog ingen sanktionsmuligheder efter folkeoplysningsloven overfor foreningerne ved overtrædelse af ordensreglerne. Se eksempel i case 5.3.1, hvor Esbjerg Kommune har fastlagt regler om brugen af rusmidler i kommunens egne lokaler.

Støtte gennem kommunalfuldmagtsreglerne

Det er KL's vurdering, at kommunerne har mulighed for at stille krav og betingelser ved tildeling af støtte til foreninger i regi af kommunalfuldmagtsreglerne. Det være sig betingelser om foreningen har en rusmiddelpolitik. Kommunen kan stille krav til et nærmere specifikt indhold i politikken, men mulighederne for sanktioner vil altid bero på en konkret vurdering.

Det er vurderingen, at de fleste foreninger i Danmark modtager støtte efter folkeoplysningsloven og ikke efter kommunalfuldmagtsreglerne.

Det er vigtigt, at kommunerne har fokus på foreningslivet, da dette er en særlig arena, hvor mange børn og unge tilbringer deres fritid. Da rammerne for ovenstående kan variere, afhængigt af hvilken lovgivning kravene præcist stilles efter, kan der i stedet anlægges en mere dialogbaseret fremgangsmåde, som med fordel kan tage udgangspunkt i erfaringerne fra "[Røgfri Idrætsmatrikler](#)" – se case 6.2.

Kommunerne kan

- Støtte foreninger i arbejdet med forebyggelse og sundhedsfremme.
- Skabe dialog og bidrage med sparring i fritids- og foreningslivets arbejde med klare regler om alkohol og andre rusmidler.
- Skabe fælles holdning til alkohol og andre rusmidler på tværs af kommunens fritids- og foreningsliv.

Samarbejdet med fritidsaktører og foreninger er forskelligt fra kommune til kommune. Det er vigtigt, at inddrage aktørerne og her kan en proces med fordel starte i kommunens Folkeoplysnings-udvalg. Der kan vælges en bred tilgang, hvor alle arbejder efter fælles mål eller en proces, hvor interesserede foreninger kan inddrages. Ligeledes kan det være relevant at række ud til de landsdækkende organisationer som foreninger er organiseret i. Fx DIF, DGI eller andre foreningsorganisationer.

Til dette indsatsområde er der tilknyttet to cases. Den ene case tager udgangspunkt i Esbjerg Kommune, og er et eksempel på en kommune, som har stillet krav til foreningerne, som bruger og lejer Esbjerg Kommunes lokaler. Den anden case beskriver, hvordan der gennem dialog om røgfri idrætstid er opnået gode resultater i samarbejdet med foreningerne, som kan give inspiration til en lignende dialogbaseret tilgang på alkoholområdet.

Relevante inspirationsmaterialer til det videre arbejde

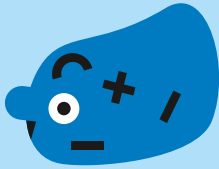
- "[Alkohol i foreningslivet – tag stilling](#)" – Alkohol & Samfund har i 2021 gennemført en spørgeskemaundersøgelse om alkoholkulturen i foreningslivet blandt bestyrelsesmedlemmer, trænere og unge i alderen 13–17 år. Alkohol & Samfund har samlet de væsentligste fund og anbefalinger i et inspirationskatalog.

CASE 01

Esbjerg Kommune

Alkohol og rygning

- Det er Kultur & Fritidsudvalgets generelle holdning, at alkohol og foreningsaktiviteter ikke umiddelbart hører sammen. Dog kan der i begrænset omfang indtages alkohol i/på de kommunale fritidsfaciliteter - "begrænset omfang" anses som svarende til den lovfastede promillegrænse for kørsel på 0,5.
- Børn og unge under 16 år må ikke indtage alkohol i/på kommunale faciliteter.
- Foreningen skal bortskaffe al alkohol emballage når faciliteten forlades.
- Der er ikke tilladt at sælge øl og spiritus i/på kommunale fritidsfaciliteter uden særlig og forudgående tilladelse fra Fritid. Foreningen er, ved tilladelse fra Fritid, forpligtet til også at opfylde krav og indhente eventuelt nødvendige tilladelser fra anden myndighed.
- Hver forening kan afholde op til 2 foreningsfester om året i kommunale fritidsfaciliteter, hvor alkoholindtag er tilladt. Hvilket dog kun kan ske efter forudgående ansøgning og tilladelse fra Fritid
- Der er totalt rygeforbud i/på kommunale faciliteter – både inden- og udendørs.

Uddrag af Esbjerg Kommunes "Ordensreglement for foreningers brug af kommunale fritidsfaciliteter".

6.1 Krav til foreninger ved brug af kommunens lokaler

Kommunerne har råderetten og bestemmelsen over egne lokaler, også når disse stilles til rådighed for foreninger. En kommune kan derfor stille krav til foreningerne om overholdelse af ordensreglement og alkoholpolitik i forbindelse med brugen af lokalerne. Et sådant ordensreglement har Esbjerg Kommune indført sammen med en løbende dialog med foreningslivet.

Esbjerg Kommune har politisk vedtaget et ordensreglement inklusive alkoholpolitik til foreningsområdet, som de løbende forsøger at efterleve. Reglerne gælder således alle kommunens foreninger, som benytter kommunale faciliteter, om det er i form af faste lokaler eller bookinglokaler. Som led i håndhævelsen af politikken har Esbjerg Kommune opfordret alle de foreninger, som har klublokaler i kommunens lokaler, til at nedtone alkoholrelaterede "signaler" i klublokalerne. Der er ca. 98 foreninger, som har faste lokaler i kommunens faciliteter. Af disse er det ca. 10 foreninger, som har lokaler, der er indrettet med barlignende miljø, og disse har altså fået besked om at nedtone de alkoholrelaterede "signaler". Dette betyder, at der fremadrettet ikke må være synlig alkohol eller synlige prisskilte til alkoholsalg i foreningslokalerne.

Vigtig læring

"Med forebyggelsesbriller synes vi, det er vigtigt at understøtte, at unge kan færdes i miljøer, hvor alkohol ikke er en given del af fællesskabet. Der er jo ingen grund til, at unge introduceres til eller eksponeres for alkohol gennem deres foreningsaktiviteter. Det er endnu for tidligt at sige noget om effekten af nedtoningen af alkoholsignaler i foreningslokalerne. Indsatsen kan nok bedst ses som en langsomt fremadskridende, kulturændrende bevægelse," fortæller Mette Svejgaard, forebygger i Esbjerg Kommune.

Det er håbet, at tiltaget kan medvirke til at udskyde debutalderen for de unge, som færdes i foreningslivet, og nedsætte forbruget for de unge, som er begyndt at drikke alkohol.

Gode råd til andre kommuner

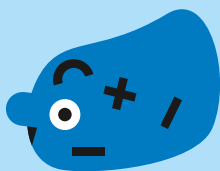
Man skal være indstillet på, at der kan komme modreaktioner fra foreningslivet, og her er det bedste råd at være åben over for bevæggrunde for indsatsen og anerkende, at "parterne" er enige om at være uenige.

Aktører

Esbjerg Kommune, herunder Fritid Sundhed & Omsorg samt foreningslivet, som bruger kommunens faciliteter.

Kontakt

Navn: Karin Stig Olsen
Mail: kso@esbjerg.dk
Tlf.: 76 16 18 65

6.2 Dialog med foreningslivet om alkoholpolitik med fokus på børn og unge

Dialogen med foreninger om alkohol er fortsat et udviklingsområde for kommunerne. Det er bl.a. uklarhed om lovgivningen, som gør det svært for kommunerne at finde den rigtige form for samarbejde med foreningerne. Men der kan hentes inspiration i arbejdet med røgfri idrætsstid. Her kan der i stedet sættes en målsætning om, at ingen børn og unge eksponeres for alkohol i forbindelse med deres fritidsaktivitet.

Med afsæt i et tværsektorielt arbejde bliver der i fællesskab med kommuner, idrætsmatrikler og idrætsforeninger samarbejdet om tobaksfrie idrætsmiljøer. Erfaringen er, at ved at involvere alle i og omkring idrætten kan der opnås et trygt og røgfrit idrætsmiljø, hvor bestyrelse og trænere er gode rollemødelere, og hvor der ikke står forældre og tilskuere på sidelinjen eller foran haller og ryger, og hvor ingen idrætsudøvere bruger snus som præstationsfremmende middel.

Erfaringer fra arbejdet med røgfrie miljøer

DGI Storkøbenhavn og Københavns Kommune har arbejdet med at skabe røgfrie miljøer dér, hvor børn og unge færdes. Projektet har taget udgangspunkt i et samarbejde med kommunens idrætsanlæg, og aktiviteterne har bestået af dialogmøder, røgfrie events og implementering af røgfri matrikel.

I forbindelse med projektet udarbejdede idrætsforeningerne røgpoltikker og fik hjælp til at udbrede budskabet, fx på hjemmeside og sociale medier og til medlemmer, trænere og forældre. Evalueringerne fra projektet fremhævede, at dialog og inddragelse er afgørende for at skabe en kulturændring i foreningerne.

Derudover ønskede foreningerne, at kommunen tog politisk stilling til tobak, så det ikke var op til den enkelte idrætsforening. Selvom der er blevet arbejdet med røg i projektet, kan man lade sig inspirere af metoden på alkoholområdet.

I projektet blev både bestyrelsesmedlemmer og trænere inddraget i processen, hvor de frivillige i foreningen blev rollemødelere på idrætsanlæggene, men også internt i foreningen. DGI anbefaler at arbejde med de inddragende og dialogbaserede aktiviteter i idrætsforeninger med egne faciliteter og klubhuse. Aktiviteter som eksempelvis workshops, events og dialogmøder, der inddrager medlemmer, trænere, forældre og bestyrelsesmedlemmer samt forpagtere til caféer. I projektet blev der anvendt skiltning af glade børn med budskabet "Tak, fordi du ikke ryger", og det var meningsgivende og fremmende for røgfrie anlæg. Lignende virkemidler kan gøre sig gældende i arbejdet med alkohol.

Dog kan røg og alkohol adskille sig på den måde, at mange voksne har positive oplevelser med alkohol i foreningslivet, og formålet er derfor ikke at fjerne alkohol fuldstændig fra foreningslivet. Formålet med indsatsen kan i stedet være at beskytte børn og unge og skabe alkoholfrie miljøer for børn og unge. Derfor skal udarbejdelsen og implementeringen af fx alkoholpolitikker ske i god dialog med foreningerne, så det bliver overvejet, på hvilken måde alkohol i givet fald skal indgå i foreningslivet. [Resultaterne af arbejdet for røgfrie idrætsforeninger kan læses hos DGI.](#)

En lille undersøgelse af Alkohol & Samfund viser, at foreningerne i høj grad er enige om, at alkohol ikke skal serveres til børn og unge, samt at de ønsker at fremme trivsel og sundhed blandt deres medlemmer. Foreningerne ønsker også at skabe alkoholfrie fællesskaber for børn og unge, og derfor er de vigtige medspillere i det fremtidige arbejde med alkoholforebyggelse. Dermed kan det første skridt være at tage dialogen med foreningerne i kommunen og tage udgangspunkt i kommunens matrikler.

Kontakt

Navn: Ida Nyhuus Kristoffersen, DGI
Storkøbenhavn
Mail: ida.nyhuus.kristoffersen@dgi.dk
Tlf.: 29 21 61 22

7. Alkoholpolitik og -forebyggelsesindsatser på tværs af ungdomsuddannelserne

En fælles alkoholpolitik på tværs af alle ungdomsuddannelser i samme kommune styrker samarbejdet og skaber inspiration på tværs af uddannelserne. Derfor er det vigtigt at gå sammen om en fælles alkoholpolitik, som sætter rammen for sociale aktiviteter, hvor alkohol ikke er i centrum. Derudover er det vigtigt at skabe attraktive fællesskaber, så alle elever på ungdomsuddannelserne kan føle sig som en del af fællesskabet. Kommunerne kan hjælpe med at facilitere processen, hvilket der også er eksempler på flere steder i landet.

At starte på en ungdomsuddannelse er også en ny overgang, hvor mange unge står over for nye klassefællesskaber og nye venskaber. Det kan være en sårbar tid for de unge, og derfor er det en god idé at sørge for at introperioden med introtur og introfester er alkoholfri. Her kan både tutorer og introguider klædes på, da de er rollemodeller for de kommende elever. Derudover er det godt at skabe rammer om fester og caféer i samarbejde med fest- og caféudvalg, hvor der er aktiviteter og indhold, der ikke har alkohol i centrum. Derfor kan udarbejdelsen af en alkoholpolitik understøtte ungdomsuddannelsernes arbejde med at ændre alkoholkulturen, når det gælder traditioner, fællesskaber og fester.

Kommunerne kan også understøtte ungdomsuddannelserne i at være bevidste om ansvarlig udskænkning og gøre opmærksom på vigtigheden af at have dialog med forældre. Derudover tilbyder nogle kommuner systematisk årlige indsatser, hvor eleverne undervises og får viden om sundhedsemner som fx alkohol.

Til dette indsatsområde er der tilknyttet to cases. Den første case fra Gladsaxe Kommune er et eksempel på, hvordan det er lykkedes at skabe fælles rammer for alkoholkulturen på ungdomsuddannelserne gennem et ligeværdigt partnerskab. Den anden case fra Roskilde Kommune viser, at det kan lykkes kommunerne at have en sundhedsfremmende årlig indsats på ungdomsuddannelserne med fokus på sundhed og alkoholforebyggelse.

Følgende materialer vedrørende ungdomsuddannelserne er vigtige at kende til

- [Gymnasieguide – mere fest, mindre alkohol](#) – Alkohol & Samfund. Inspiration til aktiviteter, fester og caféer. Inspiration til alkoholkodeks og forældreinddragelse mv. Baseret på erfaringer fra andre gymnasier.
- [Gymnasier Fuld af liv](#) – Kræftens Bekæmpelse. Uddannelse af fest- og caféudvalg og inspiration til alkoholpolitik mv.
- Til rektorer: "[Anbefalinger om alkohol til rektorer på ungdomsuddannelser](#)" – Alkohol & Samfund har udarbejdet anbefalinger til rektorer, da ungdomsuddannelserne er vigtige aktører i forebyggelsen, fordi det er i den periode, hvor mange unge begynder at drikke ofte og meget.
- Til SSP og lærere til rusmiddelforebyggende undervisningsforløb på ungdomsuddannelser: [Projekt PAS](#).

7.1 Sammen om ansvarlig udskænking på ungdomsuddannelserne

I Gladsaxe Kommune er uddannelsesinstitutionerne gået sammen i et ligeværdigt partnerskab på tværs af kommunegrænser om at skabe fælles rammer for alkoholkulturen på ungdomsuddannelserne i kommunen og nabokommunerne.

Gladsaxe Kommune har i en længere årrække hjulpet med at facilitere et fælles sparrings- og inspirationsrum for ungdomsuddannelserne i kommunen. Kommunen har derfor også været tovholder på en tværgående proces, som har resulteret i et fælles partnerskab om alkohol. Partnerskabet er indgået mellem ungdomsuddannelserne i Gladsaxe Kommune og i nabokommunerne og har til formål at skabe fælles rammer for elevernes alkohol- og festkultur. [I partnerskabet har man lavet fælles retningslinjer for alkohol på tværs af ungdomsuddannelserne.](#) Inden for de overordnede retningslinjer kan de enkelte ungdomsuddannelser tilpasse deres egne regelsæt, som tager hensyn til den enkelte skoles elevsammensætning, fx kan der være forskel på elevernes alderssammensætning på tværs af ungdomsuddannelserne.

De overordnede rammer i partnerskabet er

Studie- og introture: Alle studieture, ekskursioner og introture er alkoholfrie. Disse ture og aktiviteter er en del af den almindelige skoletid, og derfor er alkoholindtagelse som udgangspunkt ikke tilladt. Forældre og elever informeres om reglerne, og underviserne sørger for at planlægge aktiviteter, så hele dagen er skemalagt.

Fester: Der er forskellige regler for indtagelse af alkohol til gymnasiefester på partnerskabets gymnasier. Men alle gymnasier arbejder for at forebygge fuldsksabsorienteret druk og fremme en bæredygtig festkultur, hvor alle føler sig inkluderet, og hvor fællesskabet er i fokus. Til festerne er der altid ansvarligt personale til stede. Synligt berusede elever afvises i døren, og der udskænkes kun alkohol med en alkoholprocent under fem. Desuden sælges der alkoholfrie alternativer. De enkelte skoler sørger for at gå i dialog med festudvalgene om flere tiltag, hvor alkohol ikke er omdrejningspunktet, fx caféaftener med aktiviteter som quiz, banko eller kagedyst.

Vigtig læring

Fælles rammer for alkohol på tværs af ungdomsuddannelser sikrer, at alle unge på ungdomsuddannelserne mødes af en ensrettet tilgang til alkohol.

"Vores grundlæggende fælles udgangspunkt er, at alkohol ikke må være indgangen til de fællesskaber, der er på og omkring uddannelserne." – Rune Schmidt, SSP-konsulent i Gladsaxe Kommune.

Gode råd til andre kommuner

Sørg for at involvere ungdomsuddannelserne tidligt i processen, så der sikres ejerskab. Vær bevidst om, at nogle ungdomsuddannelser i forvejen er alkoholfrie, og at der givetvis er en masse gode tiltag i gang i forvejen. Byg gerne videre på de tiltag, der er, i stedet for at starte fra bunden. Sæt fokus på, at alle er på samme hold, og på, hvordan problematikker kan drøftes.

Aktører

Alle ungdomsuddannelser i Gladsaxe og Lyngby-Taarbæk Kommune. Fra hver ungdomsuddannelse er elever, forældre og medarbejdere involveret. Sundhedskonsulenter og SSP-medarbejdere fra de repræsentative kommuner er også aktører i partnerskabet.

Kontakt

Navn: Rune Schmidt, SSP-konsulent
Mail: runsch@gladsaxe.dk
Tlf.: 21 46 92 42

7.2 Forebyggelsesevent på ungdomsuddannelserne og på TiendeklasseCenter Roskilde

For at alkoholforebyggende indsatser som fx undervisning skal have en effekt, er det vigtigt, at indsatserne gennemføres systematisk. Oftest vil en alkoholforebyggende indsats kunne kobles sammen med øvrige sundhedsfremmende indsatser eller ses som en del af en større alkoholforebyggende strategi. I Roskilde Kommune er de lykkedes med fast årligt at gennemføre et forebyggelsesevent på alle kommunens ungdomsuddannelser samt på det kommunale TiendeklasseCenter.

Roskilde Kommune har i *“Ungeprojektet”* skabt et partnerskab mellem kommunen og ungdomsuddannelserne samt kommunens TiendeklasseCenter. Under dette partnerskab ligger indsatsen *“Sundhedseksperimentariet”*. Hvert år bliver der lavet et event for alle førsteårselever. Det foregår sådan, at hver ungdomsuddannelse får besøg af *“Sundhedseksperimentariet”* i op til tre uger (afhængigt af skolens størrelse) i hvert skoleår. *“Sundhedseksperimentariet”* indrettes på skolen med materialer, som eleverne kan lade sig inspirere af, om alkohol, rusmidler, seksuel sundhed og trivsel m.m. Alle førsteårsklasserne besøger eksperimentariet. Sundhedskonsulenterne i eksperimentariet fortæller fx om Sundhedsstyrelsens anbefalinger om alkohol og snakker med klassen om drikkepres og alkohols skadevirkninger. Herefter kan eleverne selv gå på opdagelse i eksperimentariet, fx prøve promillebriller, spille dialogspil fra Helsingung¹ med cases om alkoholproblematikker og prøve at beregne alkoholpromiller ud fra et givent antal genstande.

Vigtig læring

Eleverne har fået øget viden, som skaber refleksion over deres egne og andres alkoholvaner. Eleverne har fået kendskab til kommunens medarbejdere, som også er dem, de unge kan kontakte, hvis de har behov for hjælp i forbindelse med samtaler om mistrivsel.

---

¹ Helsingung – Helsingør Kommunes tilbud til unge under 25 år, der har problemer med hash, alkohol og stoffer. Helsingung er en del af [Helsingør Rusmiddelcenter](#).

"Vi oplever, at de unge er meget nysgerrige og spørger ind, men vi får også indblik i, at der er noget viden, som vi som voksne tager for givet, at de unge har, fx hvad en genstand er, hvor mange genstande der er i de forskellige alkoholiske drikke, og at man faktisk kan dø af alkoholforgiftning."

Fortæller Anne, som er sundhedskonsulent i Roskilde Kommune.

Gode råd til andre kommuner

I "Ungeprojektet" og gennem partnerskabsaftalen har det været væsentligt at sikre et fælles ejerskab. Det har også ført til medfinansiering fra skolerne til indkøb af nye og relevante materialer til "Sundhedseksperimentariet".

Det er vigtigt, at indsatsen hjælper med aktuelle temaer på den enkelte skole, og derfor har det været godt med et afklarende møde med skolerne forud for besøget af "Sundhedseksperimentariet", om hvad der fylder lokalt.

Aktører

Roskilde Kommunes "Ungeprojekt" koordineres af to medarbejdere, hvoraf den ene er socialrådgiver og den anden sundhedsplejerske. "Ungeprojektet" er forankret i sundhedscentret. Derudover er ledelsesniveauet fra kommunens øvrige centre, rektorer eller andre medarbejdere fra ungdomsuddannelserne involveret.

Kontakt

Navn: Anne Kragh Andersen, sundhedskonsulent i "Ungeprojektet"
Mail: anneka@roskilde.dk
Tlf.: 24 42 38 22

8. Samarbejde om festmiljøer og natteliv

Kommunen kan med fordel håndtere alkoholbevillingsområdet efter metoden "[Ansvarlig udskænkning](#)". Ansvarlig udskænkning er en metode til at fremme fornuftige og trygge rammer for alkoholudskænkning på steder, hvor unge er de hyppigste gæster. Kommunen kan desuden etablere et fast samarbejdsforum, der sikrer, at bevillingsopgaven og opgaven med lejlighedstilladelser løses i et samarbejde mellem politi, restauratører mv., ungdomsuddannelsesinstitutioner, foreninger, sportshaller og andre, der typisk får lejlighedstilladelser.

Aktørerne i "Ansvarlig udskænkning" har forskellige udgangspunkter og interesser

- Kommunen har et sundhedsmæssigt og socialfagligt perspektiv på alkoholforbrug og ansvaret for den forebyggende indsats. Kommunen har samtidig et ønske om at sikre et godt erhvervsliv.
- Politiet skal sikre, at lovgivning i forbindelse med udskænkning af alkohol bliver overholdt.
- Bevillingshaverne – typisk restauratører, men også indehavere af lejlighedstilladelser – har et økonomisk incitament og lever af at sælge alkohol og er i konkurrence med andre restauratører.
- Uddannelsesinstitutionerne arrangerer fester for unge og har en interesse i at regulere adgangen til alkohol på institutionerne til fester og studieure for dermed at sikre, at de ikke bliver så beruselsesorienterede.

Ifølge restaurationsloven er det kommunalbestyrelsen, der, i samarbejde med politiet, udsteder og fornyer alkoholbevillinger og regulerer vilkårene for dem. Politiet har tilsvarende ansvaret for at udstede lejlighedstilladelser. Kommunalbestyrelsen kan nedsætte et bevillingsnævn til at varetage denne myndighedsopgave. Bevillingsnævnet kan bestå af en repræsentant for politiet, et sagkyndigt medlem med økonomisk indsigt og op til seks øvrige medlemmer. Metoden ansvarlig udskænkning lægger op til, at bevillingsopgaven organisatorisk løses i et bredere samarbejdsforum.

Cases tilknyttet dette indsatsområde er eksempler på, hvordan kommunerne systematisk samarbejder bredt med aktører i og omkring nattelivet. Herning Kommune har haft et fast samarbejdsforum i en årrække, mens Aalborg Kommune er lykkedes med en koordineret indsats i regi af "*Tryk Aalborg*".

Relevante inspirationsmaterialer til det videre arbejde

- "[Ansvarlig udskænkning](#)" – Sundhedsstyrelsens udgivelse om metoden ansvarlig udskænkning, som beskriver opgave- og ansvarsfordelingen mellem de forskellige aktører omkring unge og udskænkning: kommunen, politiet, bevillingshaverne og uddannelsesinstitutionerne.

CASE 01

Herning Kommune

8.1 Trygt natteliv for unge gennem et bredt samarbejdsforum

At sikre en god festkultur og et trygt natteliv kræver, at de væsentligste aktører i nattelivet og kommunen samarbejder. Netop det har Herning Kommune erfaringer med, hvorfor de har nedsat et samarbejdsforum.

For at understøtte et trygt natteliv i kommunen har Herning Kommune faciliteret et samarbejde mellem aktuelle aktører i nattelivet. Det er en SSP-medarbejder i kommunen, som er tovholder for indsatsen og står for dagsorden og facilitering.

Samarbejdet består af en medarbejder fra kommunens SSP-team (tovholderen), en medarbejder fra kommunens afdeling for ældre og sundhed, en repræsentant for taxaselskaberne, forpersonen for den lokale restauratørforening, forpersonen for Natteravnene, en repræsentant fra politiet og en repræsentant fra Bevillingsnævnet.

Medarbejderen fra SSP-teamet indkalder fire gange årligt til et møde af halvtanden times varighed for alle aktørerne.

Til mødet fremlægges en status for, hvad der sker i nattelivet, og det drøftes, hvilke tiltag og forbehold der skal tages i forhold til kommende arrangementer, fx fodboldkampe og derved håndtering af fodboldfans i nattelivet, udgivelse af jule-/påskebryg og grupperinger af unge. Det drøftes også, hvis der er tvivl om, hvorvidt specifikke beværtninger overholder reglerne angående markedsføring af alkoholprodukter eller håndtering af falsk ID i nattelivet. Repræsentanten fra Bevillingsnævnet vurderer, om der er grundlag for at gå videre med en eventuel fratagelse af alkoholbevilling for beværtninger, hvor der er tvivl om, om de overholder reglerne for udskænkning til unge i forhold til aldersgrænserne.

Vigtig læring

Samarbejdet sikrer, at aktørerne omkring de unge i nattelivet kender hinanden og derved ved, hvor de skal sætte ind, hvis der opstår bekymrende tendenser, fx at man kan komme ind med falsk ID et sted i byen.

Gode råd til andre kommuner

Etablér et samarbejde, hvor I frit kan drøfte situationer i nattelivet og komme med jeres forskellige syn på problematikken. Brug hinanden, så det forebyggende arbejde går stærkt og er virkningsfuldt. Brug kommunikationskanalerne i kommunen til at oplyse forældre og andre om indsatser, fx at der mangler frivillige i Natteravnene.

Aktører

En medarbejder fra kommunens SSP-team (tovholderen), en medarbejder fra kommunens afdeling for ældre og sundhed, en repræsentant for taxaselskaberne, forpersonen for den lokale restauratørforening, forpersonen for Natteravnene, en repræsentant fra politiet og en repræsentant fra Bevillingsnævnet.

Kontakt

Navn: Lise Kjærgaard, SSP
Mail: ungli@herning.dk
Tlf.: 22 25 62 86

[Læs mere om indsatsen på sundeborgere.dk](https://www.sundeborgere.dk)

8.2 Fælles koordinerede initiativer til at fremme et trygt natteliv

Aalborg Kommune har erfaring med en koordineret indsats blandt aktører i nattelivet for at skabe et trygt natteliv. Politiet og kommunen er gået sammen med en aktørgruppe, og gennem et faciliteret netværk, "Tryk Aalborg", arbejdes der bl.a. for at skabe øget synlighed i nattelivet, så de unge ved, hvor de kan gå hen for at få hjælp, hvis de føler sig utrygge.

Ved at samle aktører fra nattelivet, fx restauratører, dørmænd, opsøgende gadeplansarbejdere og natteravne, i et netværk har Aalborg Kommune styrket den tryghedsskabende indsats og dermed minimeret risikoen for skader blandt unge i nattelivet. Indsatserne bliver koordineret, og man er sammen om at prioritere, hvilke indsatser der skal til for at ændre på kulturen i nattelivet.

Netværket arbejder bl.a. ud fra arbejdsmetoden "co-creation", hvor aktørerne inden for forskellige arbejdsgrupper arbejder med samskabelse og derved har opnået resultater, der kan styrke trygheden i nattelivet. Eksempelvis gennem opsætning af flere lygter i utryghedsskabende gyder, ved opsætning af skraldespande for at sikre en ren gade eller ved indsatser rettet mod unge for at udbrede kendskabet til alternative ungdomsmiljøer uden fokus på alkohol.

Konkrete tiltag, som er iværksat for at sikre et tryggere natteliv for unge

- Unge under 18 år må ikke være i Jomfru Ane Gade efter kl. 24.00.
- Politiet patruljerer i gaden og kontrollerer udskænkning af alkohol til mindreårige ved at bede de unge om at identificere sig.
- Politiet beder om identificering, hvis der er tvivl om alderen på den person, som har købt alkohol, og hvis der er tvivl om alderen på den person, som tager imod alkoholen fra køberen, fx hvis en person på 16 år tager imod alkohol fra en på 18 år.
- Der er kommet faste opsamlingspladser for forældre, så forældre og unge ved, hvor de skal mødes for at blive samlet op og kørt hjem.
- Der er indsat en gadeplansmedarbejder, som er på gaden i midtbyen til kl. 01 i weekenden.
- Der gennemføres informationskampagner om, hvordan unge kan hjælpe hinanden i nattelivet.
- Der igangsættes en kulturindsats med fokus på at ændre festkulturen, særligt med fokus på de unge, som befinder sig omkring overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Derudover har frivillige aktører oprettet et Safe House i nattelivet, som er åbent i nattetimerne og drives af frivillige primært inden for sundheds- og pædagogfaget (i alderen 30–60 år). Man kan benytte Safe House, hvis man er ked af det, har mistet sin telefon eller andet. Safe House er ikke til behandling af skader, men man bliver guidet i den rigtige retning for videre hjælp.

Viglig læring

Tiltaget er endnu ikke evalueret, så der findes ikke tal på, om antallet af unge i Jomfru Ane Gade efter kl. 24.00 er faldet, eller om skader og vold forekommer mindre hyppigt.

Efter Safe House er blevet oprettet, oplever politiet dog langt færre henvendelser om utryghed i nattelivet.

Gode råd til andre kommuner

Et stærkt samarbejde mellem bl.a. restauratører, Natteravnene, gadeplansmedarbejdere og dørmænd er essentielt, idet en fælles indsats giver de bedste resultater i forhold til at fastholde og øge trygheden i nattelivet. Det er disse samarbejdspartnere, der er en del af det dynamiske netværk og deltager i netværksmøder med sparring og vidensdeling, ligesom aktørerne ad hoc indgår i forskellige samarbejder, når der opstår konkrete udfordringer i relation til nattelivet.

Aktører

Politiet har stået for håndhævelse af ansvarlig udskænkning, herunder tjek af ID i nattelivet i samarbejde med dørmænd. Frivillige kræfter har stået for drift af Safe House, kommunen har stået for øget belysning og faste holdepladser for forældre. Andre aktører, som er en del af netværket, der arbejder med tryghed i nattelivet, er: Reden Aalborg, Den Sociale Skadestue, De Frivilliges Hus, Dantaxi, Natteravnene, restauratører i Jomfru Ane Gade, dørmænd i Jomfru Ane Gade, Visit Aalborg, Arriva Danmark og Nordjyllands Trafikselskab.

Kontakt

Navn: Sean Kollerup Revill,
SSP-konsulent
Mail: sre-fb@aalborg.dk
Tlf.: 25 20 03 18

Navn: Per Jørgensen,
leder af Operativ Efterforskning
Mail: pjo019@politi.dk
Tlf.: 51 15 13 76

SPAR NORD
STJERNE

hummel

9. Strategisk involvering af lokalsamfundet

Generelt opnås den største effekt af alkoholforebyggelse, når der arbejdes helhedsorienteret og med flerstrengede indsatser og inddragelse af aktører i lokalsamfundet. Det er relevant, når der skal skabes større forandringer, eksempelvis hvis man har et mål om at nedbringe de unges alkoholforbrug i en kommune. Men det er også relevant, hvis der skal skabes forandringer, når det gælder konkrete enkeltstående udfordringer i forbindelse med unges alkoholforbrug. I begge tilfælde er der brug for at inddrage og samle de aktører, som skal være en del af løsningen og forandringen.

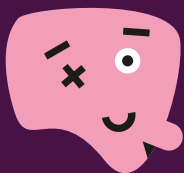
Det kræver stærke partnerskaber og samarbejdsrelationer mellem både beslutningstagere, praktikere, forskere og lokalsamfundet. Derudover er det afgørende at skabe en fælles forståelsesramme for at sikre, at der lokalt bliver arbejdet tværfagligt med at forebygge unges brug af alkohol. Så uanset om de unge går til håndbold i den lokale idrætshal eller er til et arrangement i ungdomsklubben, så bliver de mødt af den samme tilgang og ramme for alkohol. Ved at etablere en fælles forståelsesramme lokalt kan man ligeledes fremme kulturændringen med nye normer og værdier for alkoholkulturen for både forældre, voksne og børn og unge.

Mange aktører kan være relevante og kan byde ind med ressourcer og forskellig viden. Følgende er eksempler på vigtige aktører og opgaver i lokalsamfundet:

- Pressearbejdet skaber positiv opmærksomhed.
- Nattelivet sikrer gode alkoholfrie alternativer og ansvarlig udskænkning.
- Detailhandlen sikrer håndhævelse af salg af alkohol.
- Ungdomsuddannelserne skaber gode fællesskaber.
- Forældre sikrer gode rammer og dialog hjemmefra.
- SSP klæder børn og unge samt forældre på.
- Politikere sørger for at forebyggelse bliver prioriteret lokalt.
- Kommunale tovholdere sikrer koordinering og vidensdeling på tværs af områder.

Det kræver komplekse løsninger for at løse komplekse udfordringer som at ændre alkoholkulturen i Danmark.

9.1 En fælles alkoholstrategi – 7 punkter for en sundere alkoholkultur i Aarhus

Aarhus Kommune har som led i udviklingen af en fælles alkoholstrategi for børn og unge samlet centrale aktører i byen, herunder de unge selv, deres forældre, uddannelsesinstitutioner, idræts- og kulturforeninger, restauratører og bryggerier, politiet samt nationale aktører, som har viden om og indflydelse på at udsætte alkoholdebuten og reducere alkoholindtaget. Processen har især været drevet af rådmanden for Sundhed og Omsorg samt rådmanden for Børn og Unge, som har stået for at få alkoholkulturen på dagsordenen og skabt politisk opbakning.

Strategien kaldes [7 punkter for en sundere alkoholkultur i Aarhus](#). Den er tænkt som "*byens plan*", da hele byen har været med til at udvikle den og nu i fællesskab udmønter den. Formålet med 7-punktsplanen er at skubbe til alkoholkulturen ved at gøre det socialt acceptabelt at takke nej til alkohol og samtidig øge mulighederne for at tilvælge alkoholfrie alternativer.

7 punkter for en sundere alkoholkultur i Aarhus har fokus på følgende

- 1) At styrke forældreansvaret.
- 2) At de unge ved, hvad der virker.
- 3) Alternative fællesskaber.
- 4) Ligeværdige alkoholfrie alternativer.
- 5) At unge lytter til unge.
- 6) Strukturelle forandringer.
- 7) At opbygge en alliance for en sundere alkoholkultur.

På baggrund af de indledende dialogmøder med de forskellige aktører blev der afholdt en stor fælles workshop, hvor der blev skabt en fælles referenceramme, talt om råderum og fremlagt ønsker til det videre samarbejde.

Der har eksempelvis været et ønske fra aktørerne i nattelivet om, at der bliver sat større fokus på ligeværdige alkoholfrie alternativer i nattelivet, så det ikke blot er en cola, som er alternativet til drinks med alkohol, men æstetisk flotte og smagfulde drinks. Dette er blevet til et selvstændigt punkt i den fælles 7-punktsplan for en sundere alkoholkultur.

De 7 punkter for en sundere alkoholkultur er overordnede rammer, som kommunen og de involverede aktører i fællesskab arbejder inden for. Aktørerne er selv udførere af, hvordan de specifikt vil udføre de enkelte handlinger, som er med til at sikre det overordnede formål. Som eksempel vurderer hver enkelt ungdomsuddannelse, hvordan den ønsker at arbejde med at skubbe til alkoholkulturen, og dermed hvilke tiltag der skal iværksættes. Aarhus Kommune stiller sig til rådighed med sparring m.m. for de uddannelsesinstitutioner, der måtte ønske det. Kommunen har derved en stor rolle som faciliteringskapacitet med henblik på at sikre, at alkoholpolitikken udmøntes.

Vigtig læring

7-punktsplanen skal ses som en kulturændring, som sker over tid. Den største forandring sker lige nu blandt de unge selv og på ungdomsuddannelserne, hvor der arbejdes med mange forskellige initiativer, der skal gøre det mere acceptabelt at takke nej til alkohol. Derudover er ungdomsuddannelserne også interesserede i at udvikle en fælles alkoholpolitik på tværs af ungdomsuddannelserne.

Gode råd til andre kommuner

Det var særligt fremmede, at kommunen ikke havde en agenda på forhånd om, hvad der skulle fylde, men at aktørerne selv kunne pege på muligheder hos dem selv. De har viden i deres egne brancher og byder ind med input derfra.

Aktører

Mulige aktør, som er gode at inddrage: relevante medarbejdere fra kommunerne, de unge selv, deres forældre, uddannelsesinstitutioner, idræts- og kulturforeninger, restauratører og bryggerier, politiet samt nationale aktører, som har viden om og indflydelse på at udsætte alkoholdebuten og reducere alkoholindtaget.

Kontakt

Navn: Christina Cording Christensen, specialkonsulent i Center for Sundhed og Omsorg
Mail: chcc@aarhus.dk
Tlf.: 29 20 85 68

[Læs mere om indsatsen på sundeborgere.dk](https://www.aarhuskommune.dk/sundhed-og-omsorg/indsats-i-forebyggelse-af-alkoholmisbrug)

10. Litteraturliste

- 1) Sundhedsstyrelsen. Forebyggelsespakke – Alkohol; 2018.
<https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2018/Forebyggelsespakker/Alkohol.ashx>
- 2) ESPAD Group. ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. EMCDDA Joint Publications. Publications Office of the European Union. Luxembourg; 2020.
https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13398/2020.3878_EN_04.pdf
- 3) ESPAD. European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs: Explore, Visualise and Analyse Data. [Henvist 20. marts 2023].
Tilgængelig hos: <https://data.espad.org/>
- 4) Tolstrup, J., Demant, J., Grønбæk, M., Møller, S.P., Pedersen, M.U., Pisinger, V. Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten. København: Vidensråd for Forebyggelse; 2019.
<https://vidensraad.dk/rapport/unges-alkoholkultur-et-bidrag-til-debatten/>
- 5) Sundhedsstyrelsen. Sundhedsstyrelsens udmeldinger om indtag af alkohol; 2022.
<https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2022/Alkohol/Notat-om-Sundhedsstyrelsens-alkoholudmeldinger.ashx>
- 6) Kjeld, S., Lund, L., Andersen, S. Kortlægning af den islandske model. Statens Institut for Folkesundhed, SDU; 2021.
<https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2021/Islandske-model/Den-islandske-model.ashx>
- 7) Hansen, S., Lundgaard, P., Christensen, A. Unges alkoholvaner i Danmark 2021. Kræftens Bekæmpelse og TrygFonden; 2022.
<https://www.cancer.dk/dyn/resources/File/file/0/9840/1661239951/unges-alkoholvaner-i-danmark-2021-final2.pdf>
- 8) Rask, S., Eske, M. Status på danskernes idrætsdeltagelse 2020. Aarhus: Idrættens Analyseinstitut; 2020.
- 9) Rask, S., Eske, M., Petersen, F., Hansen, K. Danskernes aktivitetsvalg og organisering i 2020. Aarhus: Idrættens Analyseinstitut; 2021.

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København

www.sst.dk